

Tanmenetjavaslat
4. osztály

Erkölcstan

Fenyődi Andrea – Pénzesné Börzsei Anita: Az én világom című tankönyvhöz
AP-041801

Kecskemét, 2017. szept.1.

Somodi Sándorné

Bevezetés

A tankönyv felépítésében és koncepciójában is követi az előző három könyvet. A 3-4. évfolyampár kerettantervi tananyagából, a második osztályos könyvhöz hasonlóan a második három témakört dolgozzuk itt fel: **Én és tágabb közösségeim, Én és a környezetem, Én és mindenség.** Ezt a szerkezeti bontást az indokolja, hogy így egy témakörre több idő, nagyobb óraszám jut, jobban el lehet mélyülni a tananyagban és a különböző képességek gyakorlásában.

A három nagy fejezeten belül 22 lecke található. A könyv 72 oldalas. Egy-egy lecke 2-4 oldalas.

A tankönyv felépítése, módszertani eszköztára követi a korábbi könyveket. Szerepelnek játékok, versek, mesék, történetek olvashatunk. A grafikák részben illusztrálják a könyvet, de az esetek nagy részében a képekhez, fotókhoz feladat is kapcsolódik. A fejezetválasztó rajzokat az Igazgyöngy Alapítványi Iskola tanulói készítették, így ezek is a tehetség és gyermeki kifejezőerő példái, ugyanakkor fejezetindító vagy összefoglaló beszélgetést inspirálhatnak.

Továbbra is a gyermeki tapasztalatokra alapozunk, de ebben a tankönyvben jelenik meg a legnagyobb hangsúllyal az ismeretterjesztés. Ez elsősorban azt a célt szolgálja, hogy a gyermek az ítéletalkotásába több információt építsen be, törekedjen az alaposabb megismerésre, illetve szélesítse a látókörét. (Tehát nem számonkérendő tananyag.) A témákból fakadóan egyszerre jelenik meg a magyar kultúra mélyebb ismerete és a különböző kultúrák megismerése.

Az életkor előrehaladtával hangsúlyosabbá válik a vita, illetve a különböző nézőpontok megismerése. Az ítéletalkotást egyre inkább sokoldalú érveléssel támaszthatják alá a gyerekek. A tanító részéről itt még inkább a moderátori szerep felvállalása szükséges. A viszonylagosság, egyedi megítélések felismerése nem biztos, hogy könnyű feladat, mivel ebből következhet, hogy nincs mindenben egyértelmű igazság, tehát a konszenzusra törekvés lesz fontos.

Ahogy már a második, harmadikos könyvben is, itt is megjelennek nehezebb témák, A szegénység, a kiközösítés, előítélet, felelősségvállalás, a virtuális világ veszélyei mellett a halál témája az, amire jobban érdemes felkészülnie a tanítónak, és szükség szerint bővítve vagy más módon feldolgozni.

Új vagy továbbfejlesztett elemek, illetve változások a tankönyvben:

- Panka és Peti már nem szerepel a könyvben
- igen sok helyen találhatók projektfeladatok, kutatómunka, amelyek elvégzésekor a közös munkát meg tapasztalhatják és értékelhetik a gyerekek,
- többször találhatók vitára vagy fogalom értelmezésére készítő állítások,
- néhány feladatban azt javasoljuk, hogy gondolja végig a tanuló, egyetért-e az állítással, de nem kell beszámolni róla másoknak – egyéni gondolkodás
- a nyelvről szóló részeknél újra előkerül az erőszakmentes kommunikáció – utalni lehet a harmadikban tanultakhoz
- Tudod-e? vagy Olvasd el! címmel szerepel az információs rovat
- Projektleckék: ezek a leckék másfajta feldolgozást igényelnek, nagyobb mértékben vesznek részt a tanulók az anyag összeállításában. A lecke az alapfeladatokat – pl. szereplők kitalálása, egy szituáció felvázolása – adja meg, majd a gyerekek csoportokban találják ki, írják meg, játsszák el a feladatokat, majd tanítói segítséggel megbeszélik. Ilyenek az Összetartozás, Elfogadás, Felelősség, Igazság c. leckék. Itt ugyanazokkal a szereplőkkel lehet dolgozni, tehát a feladatok átívelnek a tanéven.

A tanítás koncepciójának továbbra is a rugalmasság, tanulókhöz való alkalmazkodás az egyik alapja. Tankönyvünk tehát széles feladatsort kínál egy-egy kerettantervi résztéma feldolgozásához, amelyből a tanító és a gyerekek választják ki a számukra legérdekesebbet. Mivel a tankönyvben leckéinek száma kevesebb,

mint az éves óraszám, a tanító dönthet arról, melyik témát hány órában dolgozza fel. (Például, ha más tanórákon foglalkoztak a témával, akkor csak az attól eltérő anyagot érdemes használni, illetve több idő marad a dramatikus és a projektfeldolgozásra. Vagy egyik órán egy tankönyvi leckéből szövegfeldolgozással közelítjük meg a témát, a következő leckéből pedig inkább a dramatizálás vagy a kutatómunka révén fejlesztjük a gyerekeket.)

Tankönyvünk a módszertani eszközök és tevékenységek széles palettáját alkalmazza – elsősorban a tanító munkáját segítő, hogy az adott tanítási helyzetben a véleménye szerint legalkalmasabb, a csoportnak leginkább megfelelő módszert válassza. Ezek: *ráhangoló játékok, versek, esetelemzések* – irodalmi szemelvények, képregények vagy valós tapasztalatok feldolgozása megbeszéléssel, *egyéni véleményalkotás* írásban vagy képi kiegészítőkkal, véleményalkotás és -egyeztetés beszélgetés és *vita* segítségével, *asszociációs* feladatok – képek, versek alapján – a nem tudatos és affektív tényezők, valamint személyes tapasztalatok előhívására, *dramatizálás, szituációs játékok, alkotómunka, ismeretszerzés, kutatás, projektmunka, kommunikációs technikák* megismerése. A projektmunkák egy része iskolán kívüli tevékenységhez kapcsolódik.

A leckék felépítése és a grafikai szervezők ugyanazok, mint korábban: rózsaszín feladatszám jelöli a témára hangoló feladatokat, zöld a szövegfeldolgozást, sárga a témafeldolgozó egyéb feladatokat és lila a kreatív szakaszt. A piktogram a tevékenységfajtát jelöli, bár van olyan feladat, amihez többféle tevékenység tartozik, itt a legfontosabbat jelöli a piktogram.

Tankönyvünk sok lehetőséget kínál olyan tevékenységekre, amelyek az értékelés alapjául szolgálhatnak. Az órai feladatokban való részvétel mellett a projektfeladatok, alkotó feladatok elvégzése, a gondolkodtató kérdésekre adott egyéni válaszok megfogalmazása, a beszélgetésekben vagy reflexiókban történő megnyilvánulások árnyaltságának értékelése mellett a felvázolt esetek többszemponú elemzése, empátiás megnyilvánulások, az önreflexióban, vitakultúrában, kommunikációban, önfegyelemben, együttműködésben végbemenő fejlődés – mivel a tevékenységek erre lehetőséget teremtenek – is értékelhető.

Tanmenetjavaslatunk végén mellékletben található a **játékok leírásai** és a tankönyvben nem megadott **szövegek**.

Tananyag felosztása

Éves óraszám: 36 óra

Heti óraszám: 1 óra

Témák	Új anyag feldolgozása	Összefoglalás, gyakorlás	Teljes óraszám
Év eleji bevezető		1	1
Közös életünk	17	1	18
A világ körülöttünk	6	1	7
Valóság és képzelet	7	1	8
Év végi ismétlés		2	2
Összesen	30	6	36

Megjegyzés: Zöld színnel azokat a kompetencia területeket jeleztem, amelyeket az adott órán szeretnék fejleszteni.
Kék színnel a választható órákat jelöltem.

Óra	Téma, tartalom	Ajánlott tevékenységformák, módszertani javaslatok	Felmerülő fogalmak* Értékek	Célok, fejlesztendő kompetenciák	Javasolt taneszközök	Egyéb javaslatok a témakörhöz (projekt, gyűjtőmunka, játék stb.)
1. óra	Év eleji bevezető, az új tanulók megismerkedése a tantárggyal, ismétlés, közösségfejlesztő játékok					
I. Közös életünk						
2. óra	Újra együtt Személyes fejlődés, célok, tervek, az osztályközösség, szabályok, tanulás	Szöveg olvasása a fejlődésről. Mese meghallgatása célokról, odavezető útról. Mozgásos és alkotó tevékenységgel a csoportban elfoglalt helyzet megjelenítése. Vita és képregény megbeszélése a hatékony tanulásról.	Változás, érték, tudás, iskola, tanulás, tervezés, tanulásszervezés változás, közösség, szabály. Önismeret, énkép, közösséghez tartozás, fejlődés, figyelem, megfigyelőképesség.	A gyerekek tudják megfogalmazni, milyennek látják magukat jelen állapotukban, miben szeretnének változni, fejlődni, mit szeretnének megtanulni. Vegyék észre, mi szükséges ezeknek a céloknak az eléréséhez. Legyen vágyuk a tudásuk gyarapítására, vizsgálják saját tanulásuk hatékonyságát. Gondolják végig a közösségben elfoglalt helyüket, saját képességeiket.	Tankönyv, füzet, papír, rajzeszközök, olló, ragasztó	„Bumm” játékkal köszönési módok kreatív alkalmazása, kommunikáció fejlesztése Alkotó tevékenység: osztályfa készítése Projektmunka: erkölcstanórai szabályok megalkotása és programnaptár készítése
3. óra	Család Családi kapcsolataink, ünnepek, együttlét. Szeretet, törődés a családtagok között. A korábbi generációk élete, elhunyt családtagok emlékének felidézése	Vers és kép alapján család bemutatása. Mese meghallgatása után beszélgetés a szeretetről, törődésről. Vers alapján emlékezés elhunyt rokonokra. Kérdések megválaszolása a család múltjáról. Képek alapján családi ünnepek, együttlétek felidézése.	Család, rokonok, szeretet, törődés, érzelmek, elhunyt, halott, ünnep, együttlét. Önismeret, önazonosság, családhoz tartozás, szeretet, érzelmi kötődés, mások megismerésére törekvés, emlékezés.	A családhoz tartozás pozitív élményének erősítése, tudatosítása. A régebben élt családtagokhoz kötődés erősítése.	Tankönyv, füzet, rajzeszközök	„Családi perpatvar” játék során a családi kapcsolatok felelevenítése Alkotó tevékenység: családi találkozórajz készítése

*A Felmerülő fogalmak nem megtanítandó fogalmak, hanem a beszélgetések során nagy valószínűséggel előkerülő és magyarázatot igénylő szavak, vagy olyan szavak amelyek egyéni értelmezéseiről érdemes beszélni.

Óra	Téma, tartalom	Ajánlott tevékenységformák, módszertani javaslatok	Felmerülő fogalmak Értékek	Célok, fejlesztendő kompetenciák	Javasolt taneszközök	Egyéb javaslatok a témakörhöz (projekt, gyűjtőmunka, játék stb.)
4-5. óra	Anyanyelvünk A magyar nyelv közösségerősítő funkciója, közös kulturális tudás. A nyelv gazdagodása jövevényszavakkal, nyelvjárások, különböző szókincs használata. A nyelv védelme.	Nyelvi játékokkal és idézetekkel a közös tudásra fókuszálás. Nyelvjárási szavak értelmezése képek segítségével. Párbeszéd alapján a nyelvi stílusokról beszélgetés. Vita a nyelvi megértést segítő szerepről. Tudod-e? szöveg alapján a jövevényszavak azonosítása. Magyar nyelv szép szavainak gyűjtése csoportmunkában.	Anyanyelv, nemzetiség, nyelvjárás, megértés, történelem, honfoglalás, nyelvújítás Anyanyelv szépsége, védelme, gazdagsága, nyelvi-kulturális közösséghez tartozás, megfontolt nyelvhasználat, mások megértésére törekvés, figyelem, elfogadás, önismeret	A gyerekek ismerjék fel a magyar nyelv gazdagságát, kulturális közösség összetartásban betöltött szerepét. Tudatosuljon a nyelv állandó változása, a más nyelvek hatása, éljék meg ezt gazdagodásként. Vegyék észre, hogy tudatos nyelvhasználattal mi is hatunk a nyelvre. Kommunikációban figyeljenek arra, mit érthet meg a másik.	Tankönyv, füzet, rajzeszközök	Alkotó tevékenység: új szavak alkotása idegenül hangzó szavak helyett. Családban gyakran használt jellemző szavak, mondatok, szólások gyűjtése.
6. óra	Nyelvi sokszínűség A világ nyelvei, a nyelvek sokfélesége. A megértést nehezítő nyelvi helyzetek, a nyelvtanulás szerepe. Nyelvi kultúrák találkozása.	Ismerkedés a világ nyelveivel köszönések és térkép segítségével. Tudod-e? szöveg alapján az egyetemes nyelvi képesség és a nyelvi sokszínűség megismerése. Történet segítségével kétnyelvű családok helyzetének megbeszélése. Vita a nyelvi változatosságról, nyelvtanulásról. A megértést segítő körülírások gyakorlása.	Nyelv, siket, jelnyelv, jelelés, vak, Braille-írás, nyelvi változatok, hivatalos nyelv, nyelvcsalád, finnugor, nyelvelsajátítás, kétnyelvű, fordítás, nyelvtanulás Önismeret, önreflexió, önkontroll, mások megismerése, empátia, elfogadás, nézőpontváltás, megértésre törekvés, nyelvi-kulturális közösséghez tartozás	A gyermekek ismerjék meg a nyelvi sokszínűséget, fogadják el a nyelvek egyenrangúságát. Gondolják végig, milyen nehézségeket jelenthet és milyen kulturális többletet ad a nyelvi változatosság. Legyenek képesek egy kétnyelvű kommunikációs vagy kulturális helyzetet felmérni. Próbálják elképzelni a nyelvi kisebbségek élethelyzetét.	Tankönyv, füzet, világtérkép	Alkotó tevékenység: kitalált napló írása idegen nyelvi környezetbe kerülésről

Óra	Téma, tartalom	Ajánlott tevékenységformák, módszertani javaslatok	Felmerülő fogalmak Értékek	Célok, fejlesztendő kompetenciák	Javasolt taneszközök	Egyéb javaslatok a témakörhöz (projekt, gyűjtőmunka, játék stb.)
7-8. óra	A nyelv ereje A beszélő szándékának megjelenése a nyelvi megfogalmazásban, kedvesség, lenézés, sértés, szidalmazás. A kommunikáció minősége az interneten.	Szavak, mondatok használatának elemzése a társra gyakorolt hatás szerint. Párbeszéd kitalálása képek alapján, különböző stílusban. Állítások alapján vélemény formálása a beszédstílusokról és az internetes kommunikációról. Írásbeli véleményalkotás, érvelés helyzetleírások alapján.	Beszélgetőtárs, jelentés, elítélő, sértő, bántó, szidás, csúnya beszéd, őszinteség, udvariasság. Felelősségtudat, odafigyelés, tudatos gondolkodás, empátia, udvariasság, kedvesség, figyelmesség, önismeret, önvédelem, kiállás magunkért.	A gyerekek gondolkodjanak el azon, milyen hatással vannak rájuk különböző szóhasználatok, és azon, mivel és hogyan okozhatnak ők kárt a beszélgetőtársuknak. Vizsgálják meg saját kommunikációs viselkedésüket. Legyenek tudatában az (internetes) zaklatás módjainak. Gyakorolják a figyelmes megnyilatkozásokat.	Tankönyv, füzet, papír, rajzeszközök	„Amilyen az adjonisten” játékkal a nyelvi stílus tükrözése. Alkotó tevékenység: jókívánságkártya megfogalmazása, elkészítése
9. óra	Összetartozás <i>(részösszefoglaló, projekt jellegű feldolgozás – a lecke kihagyható vagy máshová tehető)</i> Az embereket összekötő cselekvések, jelenségek, közösségek	Megadott szavak alapján beszélgetés az összetartozást erősítő jelenségekről. Csoportos munkában összefüggő jelenetek kitalálása, dramatizálása, alkotások készítése egy elképzelt gyermekről, kapcsolatairól és életéről.	Összetartozás, tágabb közösségek, közös munka. Együttműködés, tisztelet, kölcsönösség, közösség, empátia, megértés, önkifejezés, fantázia, kommunikáció.	A gyerekek tapasztalják meg a közös munkával létrehozott alkotások örömét. A tanult fogalmakat különböző helyzetekben értelmezzék, alkalmazzák. Gyakoroljanak pozitív viselkedési formákat. Együttműködés, fantázia, nézőpontváltás, önismeret kommunikáció fejlesztése.	Tankönyv, füzet, papír, rajzeszközök	Alkotó tevékenység: karakterek, szituációk, párbeszéd kitalálása, eljátszása, heti programnaptár, plakát készítése, ajándék tervezése

Óra	Téma, tartalom	Ajánlott tevékenységformák, módszertani javaslatok	Felmerülő fogalmak Értékek	Célok, fejlesztendő kompetenciák	Javasolt taneszközök	Egyéb javaslatok a témakörhöz (projekt, gyűjtőmunka, játék stb.)
10. óra	Nemzet, állam A nemzethez tartozás jelképei, a hazához tartozás érzése	Képek alapján nemzeti jelképek felismerése. Idézet alapján beszélgetés a hazához tartozásról. Tudod-e? szöveg alapján ismerkedés a nemzeti zászló történetével. István királyról szóló olvasmány értelmezése és eljátszása. Gyermeki beszámolók alapján a nemzethez tartozás élményének felidézése.	Nemzet, állam, haza, szülőföld, korona, jogar, palást, címer, fejedelem, király, megtérít, himnusz, kokárda, zászló. Nemzethez tartozás, kötődés a szülőföldhöz, hazafiság, összetartozás, közösség, céltudatosság, jobbító szándék, önismeret.	A tanulók idézzék fel olvasmány- és hétköznapi élményeikből a nemzethez tartozás jelképeit , főbb történelmi eseményeit. Próbálják feltárni, megfogalmazni, mit jelent számukra az, hogy a magyar nemzethez/ államhoz tartoznak.	Tankönyv, füzet, papír, rajzeszközök	„Király, király adj katonát” – régi népi játék megismerése, csapatjáték Alkotó tevékenység: szülőföldhöz kapcsolódó élmény ábrázolása Projektmunka: nemzeti ünnepekhez kapcsolódó programok gyűjtése, plakátkészítés
11. óra	Közösségi ünnepek Az ünnepek, emléknapok szerepe a közösség életében. A nemzetközi emléknapok figyelemfelhívó szerepe.	Idézet és vers alapján beszélgetés az ünnep különlegességéről, az ünneplés módjairól. Gyermeki beszámolók segítségével az ünnepekhez való személyes viszonyulások megvitatása. Tudod-e? szöveg és plakátok alapján ismerkedés a nemzetközi emléknapokkal, azok szerepével.	Ünnep, ünneplés, ünnepség, megemlékezés, ünnepnap, emléknap, világnap. Nemzethez tartozás, hazafiság, összetartozás, közösség, önismeret, céltudatosság, jobbító szándék, kezdemenyezés.	Az ünnep belsővé tétele, a formalitásoktól elszakadva. A tanulók idézzék fel eddigi tapasztalataikból a különböző ünnepi élményeiket. Próbálják feltárni, megfogalmazni, mit jelent számukra egy ünnep, megfelelőnek tartják-e a megemlékezések módját. Gondolkodjanak el a nemzetközi emléknapok által megjelölt célok fontosságáról és arról, hogyan szolgálja a célt a közös megemlékezés.	Tankönyv, füzet, papír, rajzeszközök	Alkotó tevékenység: az iskolai ünnepegekről szóló fogalmazás készítése Projektmunka: Emléknap kitalálása közös megegyezéssel, programok, plakát tervezése

Óra	Téma, tartalom	Ajánlott tevékenységformák, módszertani javaslatok	Felmerülő fogalmak Értékek	Célok, fejlesztendő kompetenciák	Javasolt taneszközök	Egyéb javaslatok a témakörhöz (projekt, gyűjtőmunka, játék stb.)
12. óra	Jeles napok Közösségi, családi és népszokások közösség összetartó ereje. Az ünnep fogalmának összefoglalása.	Képek segítségével ismerkedés népszokásokkal. Olvasmány alapján beszélgetés az ünnepek alakulásáról, szerepéről, családi eseményekről. Gondolattérkép készítésével az ünnep fogalmának szélesítése.	Népszokás, hagyomány, pünkösd, kiszehajtás, betlehemezés, pünkösd Közösség, család, együttlét, egymásra figyelés, szokás, hagyomány.	Az ünnep belsővé tétele, a formalitásoktól elszakadva. A tanulók idézzék fel eddigi tapasztalataikból és tanulmányaikból a népi hagyományokat, ünnepi élményeiket . Próbálják feltárni, megfogalmazni, mit jelentenek számukra a családi ünnepek. Gondolkodjanak el azon, hogyan változtatnának a családi megemlékezéseken. A három lecke alapján bővítsék, foglalják össze az ünnepről alkotott gondolataikat.	Tankönyv, füzet, rajzlap, rajzeszközök	„Pünkösdi királynéjárás” játék előadása verssel Alkotó tevékenység: ajándék kitalálása Projektfeladat: fogalmazás készítése az ajándékról, együttlétéről csoportos munkában
13- 14. óra	Szokások Hétköznapi és ünnepi családi szokásaink. Ismerkedés a nemzetiségekkel szokásaikon keresztül	Vers és képek segítségével hétköznapi események bemutatása, beszélgetés családi szokásokról. Tudod-e? szöveg és ismeretterjesztő olvasmány alapján ismerkedés a magyarországi nemzetiségekkel és a cigány/horvát/sváb nemzetiségek ünnepi szokásaival. Személyes szokások táblázatba foglalása.	Szokás, népszokás, hagyományörzés, nemzetiség, népcsoport, kulturális értékek. Közösség, szokás, hagyományörzés, család, összetartozás, együttműködés, szeretet, mások megismerése, elfogadása.	A tanulók ismerjék fel a szokások szervező és összetartó funkcióját . Tárják fel és értékeljék saját és közvetlen közösségeik szokását: melyeken lenne jó változtatni. A nemzetiségek jobb megismerésével erősítsék a más kultúrkör elfogadását.	Tankönyv, füzet, vonalzó, rajzlap, rajzeszközök, tojásfestő anyagok, tojás	Memóriajátékkal szokások sorolása. Alkotó tevékenység: bolgár tojásfestés Projektfeladat: osztályszokások gyűjtése, ábrázolása

Óra	Téma, tartalom	Ajánlott tevékenységformák, módszertani javaslatok	Felmerülő fogalmak Értékek	Célok, fejlesztendő kompetenciák	Javasolt taneszközök	Egyéb javaslatok a témakörhöz (projekt, gyűjtőmunka, játék stb.)
15- 16. óra	Öltözködés Az öltözködés változása, korszakot, népcsoportot, társadalmi és anyagi helyzetet és személyiséget kifejező szerepe.	Képek segítségével ismerkedés magyar viseletekkel különböző korokban. Tudod-e? szöveg az éghajlat hatásáról az öltözködésre. Olvasmány alapján kedvenc ruhadarab bemutatása. Állítások és képek segítségével vita az öltözködésről, az emberek öltözködés alapján történő megítéléséről. Képeken bemutatott magyar népi motívumok alkalmazása mai viseleten.	Öltözködés, viselet, népi motívum, ízlés, divat, márkás. Önismeret, változás, elfogadás, előítélet-mentesség, szépség, tisztaság, megértés, önbizalom, önfogadás.	A tanulók tudatosítsák, milyen tényezők befolyásolják az öltözködés módját. Törekedjenek a ruha viselőjének elfogulatlan megítélésére, ne a divat és a trendek alapján fogadják csak el társukat. Tárják fel (rejtett) sztereotípiáikat. Értsék, hogy a ruházatkodásnak anyagi feltételei is vannak. <i>Ismerkedjenek a hagyományos magyar öltözködési, ruházati motívumokkal, merjék ezeket tetszésük szerint használni.</i>	Tankönyv, füzet, rajzlap, rajzeszközök, újság, olló, ragasztó	„Börönd Ödön” játékkal ruhadarabok neveinek gyűjtése Alkotó tevékenység: öltözködés tervezése, díszítése Gyűjtőmunka: ruhadarabokról szóló mesék keresése és eljátszása
17. óra	Távoli kultúrák Más kultúrákkal ismerkedés. A világ más tájain élő gyerekek körülményei.	Gyermekjáték, ábrák és szövegek segítségével ismerkedés más kultúrákkal. Képek alapján beszélgetés nehéz körülmények között élő gyerekekről. Kérdéssor írása más országból érkező gyerekekhez.	Ország, nép, kultúra, játék, ünnep, vallás, szokás, hangszer, életkörülmények. Mások megismerésére törekvés, nyitottság, elfogadás, pozitív gondolkodás, empátia, sokszínűség értékelése.	A tanulók kezdjék tudatosítani, hogy minden kultúrában hasonló – bár formájában más – elemek találhatók. Ne csak a különbségekre figyeljenek fel, hanem a hasonlóságokra is (játék, vallási ünnep, családi ünnep). <i>Növekedjen érdeklődésük más kultúrák iránt.</i> Fejlődjön empátiájuk a náluk sokkal nehezebb körülmények között élő gyerekek iránt. Egyben fokozottan becsüljék meg saját életkörülményeiket.	Tankönyv, füzet, hajtógató lap, olló	Alkotó tevékenység: origami hajtógatás

Óra	Téma, tartalom	Ajánlott tevékenységformák, módszertani javaslatok	Felmerülő fogalmak Értékek	Célok, fejlesztendő kompetenciák	Javasolt taneszközök	Egyéb javaslatok a témakörhöz (projekt, gyűjtőmunka, játék stb.)
18. óra	Elfogadás <i>(részösszefoglaló, projekt jellegű feldolgozás – a lecke kihagyható vagy máshová tehető)</i> A különböző kultúrájú, anyagi háttérű vagy társadalmi helyzetű, öltözködésű, testi állapotú társak megismerése, elfogadása.	Képek alapján gyerekek közötti hasonlóságok és különbségek megfigyelése. Képek alapján előzetes megítélések, feltételezések előhívása. Szövegek segítségével mások élethelyzetének jobb megismerése, önreflexió saját ítéleteinkről. Beszélgetés az elfogadás feltételeiről.	Hasonlóság, különbség, életkörülmények, külföldi, idegen, új ismerős, lakótárs, elfogadás, befogadás, segítség. Önismeret, önreflexió, változás, mások megismerésére törekvés, nyitottság, elfogadás, előítélet-mentesség, pozitív gondolkodás, empátia, sokszínűség értékelése, segítség.	A tanulók kezdjék vizsgálni, mi alapján és milyen ítéleteket alkotnak az újonnan megismert emberekről, különösen, ha különböznek tőlük. Törekedjenek a másik jobb megismerésére, háttérének megértésére, az előítélet-mentességre. <i>Fejlődjön empátiájuk a náluk nehezebb körülmények között élő emberek iránt.</i> Gondolkodjanak azon, mi mindennel segíthetik a csoportba illeszkedésüket. Együttműködés, fantázia, nézőpontváltás, önismeret, kommunikáció fejlesztése.	Tankönyv, füzet, íróeszközök	"Illesz közénk" játékkal egymás jobb megismerése Alkotó tevékenység: karakterek, szituációk, párbeszéd kitalálása, eljátszása
19. óra	Fejezet végi ismételés, összefoglalás, értékelés <i>vagy</i> szabadon tervezhető óra (pl. kimaradt feladatok, választott projektek feldolgozása számára)					

Óra	Téma, tartalom	Ajánlott tevékenységformák, módszertani javaslatok	Felmerülő fogalmak Értékek	Célok, fejlesztendő kompetenciák	Javasolt taneszközök	Egyéb javaslatok a témakörhöz (projekt, gyűjtőmunka, játék stb.)
II. A világ körülöttünk						
20. óra	Tárgyaink Az ember által teremtett tárgyi környezet szerepe mindennapjainkban, fejlődés, találmányok. A számítógép és az internet használata, hatásai.	Ráhangoló képes feladattal tárgyak megfigyelése. Beszélgetés a személyes tárgyakhoz való viszonyról, azok értékéről. Képek és Tudod-e? szöveg segítségével ismerkedés a tárgyak fejlődésével. Beszélgetés a tárgyak hétköznapi funkciójáról, fontosságukról. Szöveg és kérdések alapján beszélgetés a számítógép és az internet használatáról.	Tárgy, eszköz, anyag, technológia, újítás, találmány, érték, értékes, számítógép, internet, kapcsolattartás, információ, közösségi oldal. Önismeret, önkontroll, egymásra figyelés, felelősség a tárgyi környezet és a társak iránt, empátia, kreativitás, fejlődés, jobbító szándék.	A tanulók vizsgálják meg saját tárgyi környezethez fűződő viszonyukat: mit és hogyan értékelnek. Tudatosítsák, hogy a mára hétköznapiak számító környezet is sok szellemi és fizikai munka által jött létre, becsüljék meg saját életkörülményeiket. Gondolják végig internet használati szokásaikat, a lehetséges veszélyeket. Kreatív munka révén törekedjenek jobb jövőképre.	Tankönyv, füzet, rajzlap, rajzeszközök	Projektmunka: jövőbeli élőhely tervezése, tárgyak technológiák elképzelése
21. óra	A tárgyak sorsa Környezettudatosság fejlesztése a tárgyak sorsát követve. Tudatos fogyasztói szemlélet fejlesztése a reklámok hatását vizsgálva.	A tárgyak eredetének és sorsának végiggondolása kérdések és vers segítségével. Önismereti kérdéssor és vita alapján beszélgetés a fogyasztásról. A hulladékgazdálkodásról szóló Tudod-e? szöveg feldolgozása. Képek és kérdéssor segítségével beszélgetés a reklámok szerepéről, hatásáról. Reklám hatásmechanizmusának megismerése egy reklám tervezésével.	Tárgy, vásárlás, fogyasztás, hulladék, szennyezés, szelektív gyűjtés, újrahasznosítás, reklám, tudatos vásárló. Önismeret, önreflexió, kritikai gondolkodás, felelősség, előrelátás, tudatosság, környezetvédelem, együttműködés.	A tanulók vizsgálják meg saját fogyasztói viselkedésüket: mennyire igénylik az új tárgyakat, hogyan viszonyulnak a pénzhez, hogyan hatnak a reklámok rájuk. Tudatosítsák, hogy a hétköznapi tárgyak létrehozása is nagy mértékben terheli a környezetet. Becsüljék meg már meglévő tárgyaikat. Fejlődjön felelősségérzetük, tudatos gondolkodásuk, önkritikájuk. Gyűjtőmunka révén gyakorolják az információszerzést környezetvédelmi témákban.	Tankönyv, füzet internetkapcsolat, digitális eszköz, rajzlap, rajzeszközök	Kutatómunka: internetes anyagok keresése a "szemét az óceánban" és a "tudatos vásárló 12 pontja" témához kapcsolódva Alkotó tevékenység: környezettudatos ötleteket bemutató plakát tervezése Projektfeladat: reklám készítése

Óra	Téma, tartalom	Ajánlott tevékenységformák, módszertani javaslatok	Felmerülő fogalmak Értékek	Célok, fejlesztendő kompetenciák	Javasolt taneszközök	Egyéb javaslatok a témakörhöz (projekt, gyűjtőmunka, játék stb.)
22. óra	Lakóhelyünk Épített környezetünk fontossága, megőrzése.	Idézet és képek alapján beszélgetés környezetünkről. Tudod-e? szöveg, képek és gyűjtőmunka segítségével ismerkedés az épített környezettel. Olvasmány és kép alapján beszélgetés az épített környezet romlásáról.	Lakóhely, építmény, emberi alkotás, pusztulás, megóvás, környezet. Kritikai gondolkodás, környezet megfigyelése, felelősség, előrelátás, tudatosság, hagyományörzés, múlt értékei, lakóhelyhez kötődés, szépítés, megóvás, környezetvédelem, együttműködés.	A tanulók vegyék észre épített környezetük értékeit. Törekedjenek megismerésükre, állaguk megőrzésére, szépítésükre, nőjön felelősségérzetük. Ismerkedjenek meg olyan tevékenységekkel, amelyek mintául szolgálhatnak a környezetük megóvása érdekében.	Tankönyv, füzet internetkapcsolat, digitális eszköz, rajzlap, rajzeszközök	Kacskaringó-rajzolás játék során a gyermeki fantázia, kreativitás fejlesztése Kutatómunka, projektfeladat: internetes anyagok keresése a környezet megóvása, szépítése és a világ hét új csodája témákhoz kapcsolódva Alkotó tevékenység: lakóhelyi épület bemutatása, történetének ábrázolása
23- 24. óra	Világörökség Mindazok az értékek, amelyeket örökölni hagyunk utódainkra: épített és természeti környezet, az egyén felelőssége a jövőért.	Szólás értelmezése alapján beszélgetés a jövőért érzett felelősségről. Az "örökbe fogadás" mint felelősségvállalás értelmezése szöveg segítségével. Tudod-e?, képek és internetes gyűjtőmunka révén ismerkedés a világörökséggel. Szöveg és kép hívja fel a figyelmet a zöldterületek fontosságára. Képek alapján véleményalkotás a környezetkárosításról, ötletgyűjtés a javításról. Környezetvédelmi fogalmak értelmezése.	Örökölni, kölcsön kap, (világ) örökség, építés, védelem, újrahasznosítás, fenntartható fejlődés, biogazdálkodás, üvegházhatás, globális felmelegedés természetvédelem. Önismeret, önreflexió, kritikai gondolkodás, felelősség, előrelátás, tudatosság, környezet megfigyelése, környezetvédelem, hagyományörzés, múlt értékei, lakóhelyhez kötődés, szépítés, megóvás, együttműködés.	A tanulók legyenek tudatában, hogy természeti és épített környezetünk megóvása közös feladatunk. Kritikusan értékeljék az emberi tevékenységet ebből a szempontból. Törekedjenek a megőrzésére, nőjön felelősségérzetük. Figyeljék meg közvetlen környezetüket, hogyan lehet javítani rajta. Ismerkedjenek meg olyan tevékenységekkel, amelyek mintául szolgálhatnak a környezetük megóvása érdekében.	Tankönyv, füzet internetkapcsolat, digitális eszköz, rajzlap, rajzeszközök	Kutatómunka: világörökségi helyszínek, környezetvédelmi fogalmak Projektfeladat: természetvédelmi területek és szabályok gyűjtése, növényültetés tervezése. Alkotó tevékenység: növényültetés

Óra	Téma, tartalom	Ajánlott tevékenységformák, módszertani javaslatok	Felmerülő fogalmak Értékek	Célok, fejlesztendő kompetenciák	Javasolt taneszközök	Egyéb javaslatok a témakörhöz (projekt, gyűjtőmunka, játék stb.)
25. óra	Felelősség <i>(részösszefoglaló, projekt jellegű feldolgozás – a lecke kihagyható vagy máshová tehető)</i> Felelősség önmagunkért és társainkért, környezetünkért különböző élethelyzetekben	Hétköznapi helyzetekben elképzelt szereplők tetteinek eljátszása, majd megbeszélése, megítélése. Beszélgetéssel saját viszonyulások feltárása. Szavak és képek alapján a felelősség, felelős/felelőtlen viselkedés meghatározása, a felelős személy megkeresése, saját felelősségünk behatárolása.	Felelős, felelősség, (felelősséget vállal/érez, kibújik a felelősség alól), gondoskodás, megóvás. Önismeret, önreflexió, kritikai gondolkodás, egyéni és közös felelősség, felelősségvállalás, kitartás, tudatosság, előrelátás, együttműködés, segítség, jobbító szándék, kreativitás.	A tanulók ismerjék fel, milyen sokféle helyzetben és értelemben jelenhet meg a felelősség az életünkben. Legyenek tisztában életkorukhoz igazodó felelősségi köreikkel, cselekvéseik következményeivel. Éljük át, hogy a felelősség felvállalása egyben jó megoldásokhoz, jobb helyzetekhez is vezethet. Együttműködés, fantázia, nézőpontváltás, önismeret kommunikáció fejlesztése.	Tankönyv, füzet	"Mindenki segíthet" játékkal a segítség kipróbálása. Alkotó tevékenység: karakterek, párbeszéd kitalálása, eljátszása
26. óra	Fejezet végi ismételés, összefoglalás, értékelés <i>vagy</i> szabadon tervezhető óra (pl. kimaradt feladatok, választott projektek feldolgozása számára)					

Óra	Téma, tartalom	Ajánlott tevékenységformák, módszertani javaslatok	Felmerülő fogalmak Értékek	Célok, fejlesztendő kompetenciák	Javasolt taneszközök	Egyéb javaslatok a témakörhöz (projekt, gyűjtőmunka, játék stb.)
III. Valóság és képzelet						
27- 28. óra	Fantázia A képzelőerő szerepe alkotásainkban, kreatív megoldásokban, játékokban. Az én a virtuális világban: játékok.	Képek alapján és projektmunkában ötletelés tárgyak különböző hasznosításáról. Művészi ábrázolásokhoz történet, cím kitalálása. Mese elemzése, szereplők leírása, történet folytatása. Beszélgetés arról, milyen az internet világában megjelenő személyiségünk, mennyire vagyunk őszinték, miért mutakozhatunk másnak.	Fantázia, képzelet, alkotás, művészet, találékonyság, valóság, virtuális világ. Önismeret, önfogadás, kritikus gondolkodás, kreativitás, újító szándék, nyitott, rugalmas gondolkodás, együttműködés, óvatosság.	A tanulók vegyék észre, miért, milyen helyzetekben fontos az ember kreatív képessége. Keressék meg magukban, tapasztalataikban kreatív hajlamukat, érezzék át a közös alkotás, az új létrehozásának örömét. Tudják elkülöníteni a valóságos és virtuális személyiséget. Növekedjen felelősségérzetük és óvatosságuk az internetes tevékenységeikben.	Tankönyv, füzet, rajzlap, rajzeszközök, újságok, olló, ragasztó	Alkotó tevékenység: képregény készítése újságkivágások alapján, fogalmazás a képzelettel alkotott művekről Projektfeladat: hétköznapi tárgyak továbbfejlesztése
29. óra	Megismerés A világ megismerésnek folyamata, a tanulás, kíváncsiság.	Képek és szövegek segítségével beszélgetés a tudományos eredmények és eszközök fejlődéséről, az elméletek átalakulásáról. A kíváncsiság értelmezése a tanulás és az emberi viszonyok kapcsán.	Megismerés, tanulás, tudomány, kutatás, eszközök, kérdés, magyarázat, kíváncsiság. Önismeret, kritikus gondolkodás, kreativitás, tanulási, megismerési szándék, nyitott, rugalmas gondolkodás, változás, fejlődés.	A tanulók értsék meg, hogy a világról alkotott tudásunk állandóan változik, az egyén és az emberiség szintjén is. Ismerjék fel magukban a természetes kíváncsiságot, mutassák be egyéni tudásukat. Vegyék észre a megismerés bizonyos korlátait, nehézségeit.	Tankönyv, füzet	"Csak egy perc" játékkal érdekes információk bemutatása

Óra	Téma, tartalom	Ajánlott tevékenységformák, módszertani javaslatok	Felmerülő fogalmak Értékek	Célok, fejlesztendő kompetenciák	Javasolt taneszközök	Egyéb javaslatok a témakörhöz (projekt, gyűjtőmunka, játék stb.)
30- 31. óra	Igazság (részösszefoglaló, részben projekt jellegű feldolgozás) Az igazság értelmezése, egyéni meglátások összevetése, tények, igazságtétel.	Olvasmányok segítségével az igazság, igazságosság, hazugság, csalás fogalmainak értelmezése. Történetek felidézése, elemzése igazság/ őszinteség/ hazugság szempontjából. Játék és kép alapján a nézőpontváltás gyakorlása, más-más egyedi szemszögből való megítélés feltárása. A tény és vélemény közötti különbség felismerése. Szituáció elemzése, párbeszéd eljátszása az információ közvetítésének elemzése.	Igazság, igazságosság, hazugság, csalás, igazságtétel, tény, vélekedés, megítélés. Önreflexió, önismeret, kritikai gondolkodás, mások véleményének, nézőpontjának megismerése, ítéletalkotás.	A tanulók kezdjék megérteni, hogy a tények megfigyelése is, és különösen a véleményalkotás mindig egyéni, több tényező befolyásolhatja. információban a tény és a vélekedést. Az igazságosság, becsületesség, őszinteség mint érték jelenjen meg számukra. Elemezzék saját és mások motivációit is hétköznapi helyzetekben az igazság kapcsán. Együttműködés, fantázia, nézőpontváltás, önismeret kommunikáció fejlesztése.	Tankönyv, füzet	"Kinél van a bokréta?" játékkal az igazság/hazugság felismerése Alkotó tevékenység: helyzetek és párbeszéd kitalálása, eljátszása
32- 33. óra	Kezdet és vég Keletkezés és születés, teremtéstörténetek, eredetmondák, pusztulás, halál, gyász.	Képek és szöveg segítségével beszélgetés a dolgok eredetéről, keletkezéséről. Olvasmányok alapján a teremtés és eredetéről alkotott gondolatok megismerése. Vers alapján beszélgetés születésről, életről, növekvésről, fejlődésről, halálról. Olvasmány segítségével a gyász bemutatása.	Keletkezés, születés, teremtés, világmagyarázat, eredet, fejlődés, élet, halál, gyász. Önismeret, önazonosság, megismerési/megértési szándék, nyitott gondolkodás, változás, fejlődés, élet, szeretet, pozitív gondolkodás.	A tanulók ismerkedjenek meg az életre vonatkozó kérdésekkel, az ezekre adható válaszokkal és a válaszadás nehézségeivel. Beszéljenek a halálról, mint az élet részéről, és a gyásról is mint természetes érzésről. Az élet mint érték jelenjen meg számukra, tudatosítsák más élőlények iránti felelősségünket.	Tankönyv, füzet internetkapcsolat, digitális eszköz, rajzlap, rajzeszközök	Alkotó tevékenység: rajz készítése az élet örömről Projektfeladat: kutatómunka és előadás veszélyben lévő élőlényekről

Óra	Téma, tartalom	Ajánlott tevékenységformák, módszertani javaslatok	Felmerülő fogalmak Értékek	Célok, fejlesztendő kompetenciák	Javasolt taneszközök	Egyéb javaslatok a témakörhöz (projekt, gyűjtőmunka, játék stb.)
34. óra	Fejezet végi ismételés, összefoglalás, értékelés <i>vagy</i> szabadon tervezhető óra (pl. kimaradt feladatok, választott projektek feldolgozása számára)					
35- 36. óra	Év végi ismételés, összefoglalás, értékelés <i>vagy</i> az alsó tagozatos erkölcsantémák felidézése, saját fejlődés értékelése <i>vagy</i> szabadon tervezhető óra (pl. kimaradt feladatok, választott projektek feldolgozása számára)					

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanulónak életkorának megfelelő szinten reális képe van saját külső és belső tulajdonságairól, és késztetést érez arra, hogy fejlessze önmagát. Oda tud figyelni másokra, szavakkal is ki tudja fejezni érzéseit és gondolatait, be tud kapcsolódni csoportos beszélgetésbe. Képes másokkal tartós kapcsolatot kialakítani, törekszik a kapcsolatok ápolására, és ismer olyan eljárásokat, amelyek segítségével a kapcsolati konfliktusok konstruktív módon feloldhatók. Érzelmileg kötődik a magyar kultúrához. Érti és elfogadja, hogy az emberek sokfélék és sokfélék a szokásaik, a hagyományaik is; kész arra, hogy ezt a tényt tiszteletben tartsa, és kíváncsi a sajátjától eltérő kulturális jelenségekre. Érti, hogy mi a jelentősége a szabályoknak a közösségek életében, kész a megértett szabályok betartására, részt tud venni szabályok kialakításában. Érti, hogy a Föld mindannyiunk közös otthona, és közös kincsünk számos olyan érték, amit elődeink hoztak létre. Képes a körülötte zajló eseményekre és a különféle helyzetekre a sajátjától eltérő nézőpontból is rátekinteni. Képes jelenségeket, eseményeket és helyzeteket erkölcsi nézőpontból értékelni.
---	---

JÁTÉKLEÍRÁSOK

Bumm

A játék során a játéktérben szabadon sétáljanak a gyerekek úgy, hogy ne érjenek egymáshoz, de a szemkontaktust próbálják felvenni a szemből érkezővel. Amikor a játékvezető hangosan elkiáltja, hogy "BUMM", mindenki a hozzá legközelebb álló gyerekkel alkosszon párt, és köszöntsék egymást. A következő BUMM-nál indul a séta tovább.

A játék célja, hogy minél változatosabb köszöntési módokat használjanak a gyerekek minden egyes új kör során. Fejleszti az egymásra figyelmet, a kommunikációs készségeket, kreativitást.

Családi perpatvar

A résztvevők körben ülnek. A játék megkezdése előtt gyűjtsünk minél több családtagokra vonatkozó szót (*apa, anya, hugi, öcsi, bátyus, nővér, nagymami, nagyapa, dédimama, dédipapa, keresztanya, keresztapa, nagynéni, nagybácsi, unokahúg, unokaöcs, unokanővér, unokabáty...stb.*), majd a memóriajátékokhoz hasonlóan minden gyerek választ egyet ezek közül.

A játékmester a kör közepén áll, és amikor kimond két szót a felsoroltak közül, azoknak a gyerekeknek, akik a szó tulajdonosai helyet kell cserélniük, de közben a játékvezetőnek is helyet kell keresni magának. Akinek nem jut ülőhely, beáll a kör közepére és ő lesz a játékmester. Ha azt mondja kör közepén álló játékos, hogy *családi perpatvar*, akkor mindenki helyet cserél valakivel, s folytatódik a játék előről. Figyelemfejlesztésre, gyorsaságra, reakcióképesség fejlesztésére alkalmas.

Amilyen az adjonisten

A játékosok párba állnak. Mindketten kapnak egy-egy mondatot. (Nem kell, hogy ezek összefüggjenek, lehet két ugyanolyan, vagy egyszerű kérdés-felelet, pl. *Milyen nap van ma? Azt hiszem, hétfő.* Lényeg az, hogy ne a mondatok értelme legyen fontos.) Az első játékos kimondja a mondatát egy bizonyos stílusban/ hangsúllyal/ érzelemmel, és a másikkal ugyanolyan stílusban kell válaszolni rá. Érdekes megfigyelni, és a tapasztalatokról kérdezni, amikor kedvesen/ agresszívan nyilvánulnak meg.

Változat: Éppen ellenkező / más stílusban válaszoljanak egymásnak. Utána lehet beszélgetni arról, mit vált ki egy-egy stílus, hangsúly, arckifejezés. Melyik segíti elő legjobban a kommunikációt?

Király, király, adj katonát

Hagyományos magyar népi játék. Arról szól, hogy az ellenség csapatláncát át kell szakítani a játékosnak ahhoz, hogy maga mellé állítsa az ellenséges csapat egyik játékosát.

Először is feláll a két csapat egymással szemben. Aztán az egyik csapat tagja elmondja a mondókát: *Király, király adj katonát!* Az ellenséges csapat: *Nem adunk!* Az első csapat: *Akkor szakítunk!* Az ellenség: *Szakíts, ha bírsz!* Ekkor a csapatból kiválasztott ember nekirohan az ellenség láncának, és ennek két következménye lehetséges:

1. Sikerül áttörni a falat, és a két gyerek (akiket átszakított a játékos) közül kiválasztja az egyiket, és átviszi a saját csapatába.
2. Ha nem sikerül átszakítani, a szakító áll át abba a csapatba, amit megtámadott. Ezután ugyanezt teszi a másik csapat is.

Ez mindaddig folytatódik, amíg az egyik csapatban már csak egy fő marad.

Pünkösdi királynéjárás

Lányok csoportos játéka pünkösdvasárnap délelőtt. (Nagyobb lányok és kisebbek együtt játszhatják.)

Szereplők: pünkösdi királyné, négy kísérője, két szíromszóró kislány, két nagyobb kislány, akik majd a királynét emelik, öt versmondó s a többiek. Mindenki szépen felöltözik: piros pöttyös (babos) vagy kisvirágos bő szoknya, fehér inggel. Hajuk befonva, virággal, piros pántlikával ékesítve. A pünkösdi királyné a legkisebb leányka. Fehér ruhába öltöztetik, szalagokkal ékesítik, fejére virágokból font koszorút tesznek. Négy nagyobb leányka fehér fátylat tart föléje.

A játék elején a fátylat leengedik a fejére s egy leányka csengő hangon megkérdezi a háziakat a tankönyvben szereplő verssel vagy a "*Szabad-e megmutatni a pünkösdi királynét?*" kérdéssel. Ha szabad, fölemelik a fátylat, s bevonulva, egymás kezét fogva követi a lányok csoportja a királynét és négytagú kíséretét, Két kislány elől megy, s virágszirmokat szór. Majd kört formálnak, a királyné a kör közepén áll.

A királyné a következő verset mondja: „*Én kicsike vagyok, szólni alig tudok, Mégis szólok néktek lebegős nyelvemmel, Bor, búza és gyümölcs bővetekben legyen, Házatok békesség, reménység, egészség, Szerencse kísérje, szívemből kívánom!*”

Ezután beáll a körbe, s jobb láb elöl, ringó mozgással, a dal ütemére (hangsúlyra lépnek jobb lábbal előre), kézfogással lassan haladnak körbe, a következő dalt énekelve: *Mi van ma, mi van ma, piros pünkösdi napja...*

A dalt többször el lehet énekelni, minden versszak után más kislány mondhat egy-egy verset, kifordulva a körből:

1. vers: „Én gyöngé morzsácska vagyok, ím, lássátok, Szavaim halljátok, friss éjszaka járok. Kisasszony rózsája kihajlott az útra, Szedje fel a menyasszony, tegye koszorúba!”
2. vers: „Én kicsike vagyok, a lábaim nagyok, Nincsen az az árok, amit át nem ugrok. Haj, cinkus, cinkus, fehér tulipántos, Hintsetek virágot e máj szent napon!”
3. vers: „Piros pünkösdi hajnalán koszorúkat fonjunk! Az én hajam olyan legyen, mint a csikó farka, Még annál is hosszabb, mint a Duna hossza!”
4. vers: „Zab szaporodjon, búza bokrosodjon! Zab szaporodjon, búza bokrosodjon! Felmegyünk a szőlődombra szőlővesszőt szedni, Szél fújja, fújdogálja, szellő ropogatja!”
5. vers: „Gyöngé vessző vagyok, mindenfelé hajlok, Nem anyától lettem, rózsafán termettem, Piros pünkösdi napján hajnalban születtem.”

A királyné újra a kör közepén áll, ketten két oldalról hóna alá nyúlva kétszer egymás után fölemelik, miközben a többiek kiabálják: „Ekkora legyen a kendtek kendere! Ekkora legyen a kendtek búzája!”

Forrás: Kocsis Mihály: Világfa. Calibra kiadó, 1993

Börönd Ödön

Memóriajátékként játsszuk! A játék során a gyerekek körben ülnek és egy képzeletbeli bőröndbe rakodnak. Mindenki mond egy ruhanévet, úgy hogy megismétli a már elhangzott szavakat.

Illesz közénk

Minden tanuló kap egy szövegkártyára írt tulajdonságot (vagy kiemel magáról valamit – pl. képességet, tudást, érdekességet). Körben járnak a játékosok, ha találkoznak valakivel, felolvassák a egymásnak a tulajdonságukat. Ha úgy gondolják, hogy a tulajdonságok alapján egy csoportot tudnak alakítani, akkor az *“Illesz hozzám / közénk, mert ...”* mondat befejezésével indokolják, miért tud csatlakozni az újonnan jövő játékos. Cél az, hogy minél nagyobb létszámú csoportok alakuljanak. Érdekes időkorlátot alkalmazni vagy várni, amíg mindenki bekerül egy csoportba.

Kacsaringós-rajzolás

Mindenki rajzoljon egy kacsaringós vonalat egy lapra, majd tegyük őket egy dobozba. Ezután mindenki húzzon egyet. A kacsaringót rajzzá kell alakítani. Kiválaszhatjuk a legötletesebb címűt vagy a legkreatívabb rajzot. Adhatunk feltételt is. Pl. a témához kapcsolódóan a rajz épített alkotáshoz hasonlítson.

Mindenki segíthet

A játékosok felénekelnek bekötjük a szemét. A többiek krétával rajzolt körökben helyezkednek el a térben, egymástól nagyjából egyforma távolságra. A bekötött szemű játékosoknak át kell jutni a tér túloldalán lévő kijelölt célokhoz (székek, névvel megjelölve). A körökben álló társak segíthetik őket beszéddel, érintéssel, de a körből nem léphetnek ki (azaz nem kísérhetik végig őket a célig úgy, mint a bizalom-játékban). A játék lényege, hogy a körben álló játékosok csak egy bizonyos területen és ideig tudnak segíteni, tehát amint a bekötött szemű társuk innen kilép, másnak kell átvenni a segítő feladatát. Ezért ki kell a játékvezetőnek tapasztalni, hogy milyen távolságra legjobb rajzolni a köröket (és mekkorák legyenek).

Csak egy perc

A játék lényege, hogy meghatározott ideig (egy percig) kell beszélni folyamatosan egy adott témáról.

Kinél van a bokréta?

A játékosok körbeállnak, egyikük kimegy a teremből. Az egyik játékos a kezébe rejt egy tárgyat (a „bokréta” – amely bármi lehet), egy másik játékost pedig kijelölnek „az igazmondó”-nak. (Nehezíti a feladatot, ha a bokréta tartó játékos is lehet ez a személy.) A többi játékos nem mondhat igazat. A visszatérő játékosnak ki kell találnia, hol van a bokréta. Kérdéseket tehet fel: *Kinél van a bokréta? Ildinél van a bokréta? Te tudod, hol van a bokréta? Nálad van a bokréta?* stb. A játék érdekessége az – és erre kérdezzünk rá a végén –, hogyan lehet észrevenni, ki mond igazat és ki nem. Bizonyos számú kérdés után a kérdező játékos tippeljen, kinél lehet a keresett tárgy.

A TANKÖNYBEN NEM SZEREPLŐ SZÖVEGEK ELÉRHETŐSÉGE

Benedek Elek: Az égig érő fa. Benedek Elek: Magyar mese- és mondavilág I. A csodaszarvas. Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, 1987 <http://mek.oszk.hu/04800/04833/04833.htm> - 3 [2016.08.25.]

Fecske Csaba: A mi családunk. http://koltogeto.blog.hu/tags/fecske_csaba [2016.08.25.]

Benedek Elek: A só. Benedek Elek: Magyar mese- és mondavilág I. A csodaszarvas. Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, 1987 <http://mek.oszk.hu/04800/04833/04833.htm> - 91 [2016.08.25.]

Lengyel Dénes: A magyar korona – részlet. Lengyel Dénes: Régi magyar mondák, Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, 1974

Nagyon bölcsen, igen jól tudta István király, hogy népét a pusztulástól csak úgy őrizheti meg, ha a nyugati szokásokat és a keresztény vallást az országban meggyökerezteti. Ezért nagy buzgalommal folytatta atyja, Géza fejedelem munkáját, és mint jó pásztor, erős kézzel térítette népét a helyes útra. Amikor a nyugati országok papjai és szerzetesei meghallották, hogy István király az egész népet megtéríti, nagyon megörültek. Mindjárt felkerekedtek, és jöttek, özlönlöttek mindenfelől, hogy a pogány magyarokat helyes útra tereljék, tévelygő lelküket Krisztusnak megnyerjék. A nyugati papok és szerzetesek éjt nappallá téve fáradoztak, és a sok fáradozást siker koronázta: a magyar nép keresztény hitre tért. Örömmel látta ezt István király, és azt gondolta, hogy munkájára a pápa úr áldását kéri.

Hívatta ez okáért Asztrik apátot, és azt mondta neki:

– Atyám, itt az ideje, hogy munkánkra a pápa úr áldását kérjük. De nemcsak pápai áldás, korona is kell a magyar királyoknak, hogy éppen úgy megkoronázzák őket, mint a többi keresztény fejedelmeket. Menj hát Rómába, atyám, és kérj áldást meg koronát a pápa úrtól.

– Úgy legyen, ahogy kívánod – mondta az apát, s mindjárt elindult Rómába, hogy a pápa úrtól áldást és koronát kérjen. De akárhogy sietett, megelőzte az apátot a lengyel fejedelem követe: az is koronát kért a maga uralkodójának, a lengyel fejedelemnek. Már el is készült a korona a lengyel fejedelem számára, II. Szilveszter pápa éppen el akarta küldeni, amikor egy éjjel csodálatos álmot látott.

Álmában az úr angyala jelent meg előtte, és így szólt hozzá:

– Holnap egy ismeretlen nép követei érkeznek hozzád, akik fejedelmük számára koronát kérnek. Add nekik a kész koronát, mert őket illeti. Másnap a pápa úr előtt megjelent Asztrik apát, és István király nevében áldást és koronát kért. A pápának eszébe jutottak az angyal szavai, és meghajolt Isten akarata előtt.

Aztmondotta Asztrik apátnak:

– Én apostoli vagyok, István fejedelem pedig apostol. Ezekkel a szavakkal átadta a szent koronát az apátnak. Milyen szép ajándékot küldött a pápa úr az első királynak! A magyar korona csillog-villog az aranytól, középen a Megváltó képét, körben pedig az apostolokét mutatja. A Megváltó feje fölött a nap, a hold és a csillagok képe ragyog, mellette két élőfa áll. A szép fényes koronával az első királyt ünnepélyesen megkoronázták, aztán a koronázási jelvényeket Székesfehérváron ünnepélyesen elzárták. De azért gyakran elővették, mert a sátoros ünnepeken újra meg újra a király fejére tették a koronát. A magyar korona maga az egész ország, hazánk földjének minden gazdagsága, és népének egész boldogsága. [...]

Reményik Sándor. Erdélyi március. <http://mek.oszk.hu/01000/01052/html/vers1006.htm> [2016.08.25.]

Lars kalandja a sasmadárral. Knud Rasmussen nyomán átírt Pénzesné Börzsei Anita

Amit elmesélek most nektek, az idők kezdetén történt. Lars, az eszkimó fiú még nagyon kicsi volt, még soha nem indult egyedül vadászni. De a szíve azt súgta neki, itt az idő, hogy ő is csatlakozhasson a nagy vadászok sorába.

Ezért hát felöltötte ruháját, magához vette dárdáját és útnak indult. Arcába fújt a jeges sarkvidéki szél, de ment rendületlenül. A következő széllel hatalmas sas csapott le az égből, és mielőtt dárdájával felnyársalhatta volna, a madár magával ragadta Larsot. Azt hitte menten felfalja őt a hatalmas szárnyas. Azonban nem így történt. Sokáig repültek, amikor a sasmadár leszállt végre vele.

A hely, ahová érkeztek meleg volt és barátságos. Sok sasmadár élt itt együtt. A kunyhó közepén tűz égett, a vendéget a fő helyre ültették, kedvesen köszöntötték, majd megkínálták étellel, itallal. Az este során aztán előkerültek a dobok, megkezdődött a tánc és az éneklés. Lars csodálattal nézte a hatalmas madarakat, ahogy önfeledten ünnepelnek.

A fáradtságtól csakhamar elaludt, s amikor felébredt a saját iglujukban találta magát. Elmesélte övéinek, milyen csodálatos ünnep részese lehetett. A többiek sóvárogva hallgatták, és elhatározták, hogy ők is szeretnének együtt lenni, étkezni, énekelni, zenélni, táncolni.

Hamarosan elkészítették közösen az ünnepi helyet, amelyet az „Énekek házának” neveztek el. Ezután minden közös vadászat után – ahová már Larsot is magukkal vitték – itt gyűltek össze, megtisztították fegyvereiket, asztalt terítettek, majd dobokat vettek a kezükbe.

Önfeledten ünnepelték az együttlét és a közös élmények emlékét.

(iglu: hóból épített kunyhó)

Lackfi János: Huzakodó. Lackfi János: A részeg elefánt, Móra Könyvkiadó, 2011 <http://www.lackfi-janos.hu/huzakodo/> [2016.08.25.]

Kosztolányi Dezső: Kalap. Kosztolányi Dezső: Esti Kornél kalandjai. <http://mek.oszk.hu/00700/00745/00745.htm> [2016.08.25.]

Lackfi János: A nagy varázslás. Lackfi János: Domboninnyi mesék, Móra Könyvkiadó 2013 [Lackfi János facebook-oldala – 2014. november 9-i bejegyzés](#) [2016.08.25.]

A világ teremtése. Biblia /Teremtés 1-1,5-2,2/, Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, 1982 <http://mek.oszk.hu/00100/00176/html/ter.htm> [2016.08.25.]

Gerlinde Ortner: Nagyi meghalt – részlet. Ford.: Borbás Mária. Gyógyító mesék, Magyar Könyvklub, 1996

Nagyi meghalt. Anna el sem tudja képzelni, hogy Nagyi nincs többé. Anna nagyon szerette Nagyit – és most már sohasem fogja viszontlátni a nagymamáját?

Otthon nyomott a hangulat, minden csendes, a szülők halkan beszélgetnek. Mama néha lopva letörli könnyeit, papa zavartan köhécsel. Annának ennyit mondtak komolyan a szülők:

– Nagyi a mennyországban van. Ott sokkal jobban érzi magát, már nem fáj neki semmi.

– De én úgy szeretem! Miért nincs már itt? Hogyhogy jobban érzi magát? Miért halt meg? – kérdi kétségbeesetten Anna.

– Hiszen tudod, hogy nagyon beteg volt. És nagyon öreg is volt már. Olyankor a szív elfárad, és egy napon nem ver tovább – válaszolnak a szülei, és szomorúan elfordítják a tekintetüket.

– Csak a beteg, öreg emberek halnak meg? Mamának és papának is el fog fáradni a szíve? Azt hiszem, néha gyerekek is meghalnak. Fáj a meghalás? Mit jelent az, hogy a mennyországban van? Az én tengerimalacom is ott van, amelyik tavaly elpusztult? Nagyi most az én tengerimalacommal játszik? Lát engem most Nagyi?

Ezek a kérdések foglalkoztatják Annát, de nem meri gyászoló szüleit zaklatni.

Anna nyugtalanul forgolódik az ágyban. Hirtelen maga előtt látja Nagyi kedves, ismerős arcát. Emlékszik a sok mesére, gyerekversre, amit olyan gyakran hallott nagymamájától. [...]

Annának eszébe jut, hogy van valahol egy rajz, amit Nagyitól kapott. Mindjárt kutatni is kezd a fiókjában, megtalálja, leveszi a falról a Snoopy-poszttert, és a helyére akasztja Nagyi rajzát. Ekkor lépnek a szobába a szülők, és a rajz láttán elered a könnyük. Jólesik, ha az ember néha kisírhatja magát. Mindannyian megkönnyebbülnek, sok szépet mesélnek egymásnak Nagyiról, és most végre Anna is elkérdezheti valamennyi kérdését.